

Szántó Piroska

MUSICAL

Ha Pista nem iszik meg a francia követségen 1960. július 14-én kilenc pohár pezsgőt, hétheti szigorú gyomorfekély-diéta után, ha Hubay Miklós nem teszi fel a CARMINA BURANÁ-t, amikor a fogadás után hazavisz a lakására, hogy megetessen bennünket, ha Ungvári Tamásnak nem fáj úgy a térde, hogy felhagy egy időre a sporttal s dramaturg nem lesz belőle, talán sohasem születik meg az első magyar musical, az EGY SZERELEM HÁROM ÉJSZAKÁJA.

Musical.

Először Ungváritól hallottuk a szót, még neveltünk is rajta, mert angolosan ejtette ki: mjuzikel. Persze az is kellett hozzá, hogy Hubaynak a szemébe süssön az a nap, ami egy percre megvilágította a költő szerelmét az ELVESZTETT OTTHONOK-ban.

– Hát Pistát nem tetszik hozni? – kérdeztem, ahogy bekászálódunk Modok Máriával Czóbel mester kocsjába – ami egyébként életveszélyes vállalkozás volt, Czóbel ugyanis időnként eleresztette a kormányt, égnek emelte mindkét kezét, és franciául káromkodott hozzá.

– Nem, azt mondta, megbeszélne valami darabot, majd aztán kijön HÉV-vel. Jókdeve van, valami latin zenét hallgatnak, és vörösbort isznak.

Sosem tudtam megérteni, hogy kitűnő prózáírók és költők úgy odavannak azért, hogy szindarabot írjanak. Más műfaj ez, ha valaki a legnemesebb anyaggal dolgozik, mi szükség arra, hogy átengedje egy csomó fénytörő közeget a mondanivalóját, megtörik az, megváltozik, esetlegességek tömege befolyásolja. Tulajdonképpen én az Illés Endrével közösen írt TRISZTÁN-t se szerettem volna, ha közben kétségtelen bizonyossággal ki nem derül, hogy Pista végre ebben szabadult meg a „kettős örvény” komplexusától. Kiírta magából, erre volt jó a két Izolda. Nem akarom használni a „szublimálta” szót, ezt József Attila egyszer s mindenkorra levédte. És milyen boldog volt Pista, mialatt írták! Elmondta, hogyan, milyen szigorúan szerkeszt Illés Endre: Ide egy dal kell! Ide egy ballada, ide egy vallomás, esetleg gúnydal. A darab csontvázszerkezetére Illés Endre rakta az izmokat, Pista az idegeket és a szívet. Csak éppen rosszkor született a TRISZTÁN. Az Írószövetség vadonatúj, hajdan tökbalos vezetője fanyalogva közölte velük: – Miért nem a mocskos, zsarnok párttitkárról írtok? Most már lehetne. Szerelmi történet? Még hozzá ősrégi?

Nem, sajnos a TRISZTÁN csak Pistát tette boldoggá, engem nem igazán, és hogy az emberek hogyan reagáltak, azzal a fene se törődött. De ha most Hubay csakugyan hajlandó lenne darabbá varázsolni Radnótiék történetét, s benne az enyémet, a miénket?

Hiszen mikor először elmeséltük neki, hogy milyen iszonyú volt Radnóti bevonulása (akkor még nem jelenhetett meg a naplója), és én hogyan szöktettem ki Pistát a „körlet”-ből mosakodni, folyton kérdezett Hubay, és folyton darabbá rendezte, amit hallott – meg kell csinálni, meg kell csinálni, hajtogatta. Most aztán összefutottak a szájak, az idő is megért rá, jaj, hála és glória, akarom mondani rivaldafény, és bánom

is én a színdarabot, csak hadd örüljön Pista! Én is ugráltam örömben, ördög vigye a koturnusos műzsát, éljen a tánc meg a dal! A moziból lett Petőfi Színház igazgatójának, Szinetár Miklósnak éppen lyukas volt a műsora januártól, három hónap alatt kellett elkészülniök, a próbák kezdetéig. Szöveg Hubay, zene Ránki, dalszövegek Vas, dramaturg Ungvári, karmester és zenei vezető Petrovics.

*„Nohát előre mindenféle dib-dáb
Hancúzni a Parnasszuson meztláb”*

– idézte Pista, de boldogan, és micsoda más hangsúllyal, mint én azon az első szocreál kiállításon, amire tökéletesen illett.

Mindenféle dib-dáb?! Ez ugyan nem illik a szereplőkre. Elsőrangú, kitűnő színészek vállalták boldogan – vállalták? dehogy, kaptak rajta, élvezték, hiszen micsoda darabok után voltak az ötvenes években! Durván pozitív hősök és negatív hősök, a gusztustalanságig kiélezve. A Nemzeti Színház színpadára nem jelzett, valódi bányászaknát és csillesorokat építettek be, csatatereket és olykor hadihajókat, teljes felszereléssel, utolsó csavarig reálisan, nem is szólva az Aurora korhű fedélzetéről. Persze kellett, így kellett, muszáj volt, más téma „nem ment át”. Csak sok Shakespeare, váltogatva Csiky Gergellyel, esetleg Jókaiival, még Mikszáth se, dúlt a szocreál. És ezek után musical. Költészet, vicc, romantika, háborúellenesség, Zserbo-bo-bo-bó, szökés, Budapest ostroma, köpönyegforgató kritikus – hallatlan, hát van ilyen is? –, nosztalgia, ének és nem csasztuska, és nem lángoló országépítés, hanem fájdalmasan örökre szóló örök dolgok diadala vagy bukása, és nem idegenben vagy nagy példaképünk mezején, hanem itt, Budapestben, és a nehéziparról, tudja isten, egyetlen szó sem esik.

Én eddig azt hittem, hogy egy kiállítás megnyitója jár rengeteg zúrral, komplikációval, előre nem látott problémákkal, de most el kellett ismernem, hogy mindez egyszerűen eltörpül egy színpadi bemutatóhoz képest. Egy *ilyen* színpadi bemutatóhoz képest. Hiába verték le a forradalmat, ellenőrizhetetlen csatornákon át indult meg a vérkeringése az életnek, amint az 1960-as áprilisi amnesztia után kiszabadultak a barátaink. Nem számított még az sem, hogy egyelőre nem publikálhattak, egyre lappadt a TŰZTÁNC heve, és a betörő friss szélben kezdett éledni a Város. Eszpresszók nyíltak, kávéházak és cukrászdák, a bedeszakázott, párt helyiségekké alázott régiék helyén is, és teljes íróbőszéggel virult a Hungária kávéház. Hubay forrt és bugyborékol, mint az a bizonyos kotlósmust Badacsonyban (murci). Egyre újabb ötletekbe és jelenetekbe bonyolódva hosszú telefonálások és izgatott megbeszélések követték egymást, és cserélődtek, könyékig vájkálva az egyre dúsuló és formálódó anyagban. Tágult és zavarosodott az anyag. Végül is Ungvári Tamás a fedélzetre lépett, betuszkolta Hubayt egy svábhgyi villaszerűségbe, ahonnan nem lehetett könnyedén leugrálni a városba, és azt is elintézte, hogy Pistát és engem beutaljanak a tihanyi újságíró-üdülőbe – Pista még nem volt „író”, csak lektor és műfordító. Utálatosan keresztül is néztek rajtunk, s egy fertelmes kis sötét szobából vágyakoztam Badacsony szellős sziklatornyai után – de Pista egy megvilágosodott szent elmerültségében úszva észre sem vette se a pofákat, se a környezetét. Pedig különben dühítően érzékeny volt az ilyesmire, de így csak ontotta, ontotta a verseket, ahogy jöttek a szövegdarabkákat Pestről. Csak nagy ritkán sikerült kivonszolni a levendulásba, soha, sem azelőtt, sem azóta nem viselkedett annyira a költő módjára, pontosan úgy, ahogy kislány koromban elképzeltem a költőt. Szórakozottan, néhány sort morogva maga elé, járkált, és éjszaka is felköltött: hallgasd

meg! Jó? Igazán jó? Aztán ebéd közben leteszi a villát, rosszul lesz, elsápad, kimegy, és visszajön ragyogva: hová tegyem be a csuvas dallamot? A gázél, a gázél...

Pesten aztán a legújabbban hozzánk csapódó, Juhászék utáni generáció, Várady Szabolcs, Papp Zoltán, Bence György és Vasy Endre Béla Levente, lelkesedéssel fogadja a frissen szült verseket. A humanista vitát Szabolcsék hallják először, ahogy a telefonba diktálja Pista Ránkinak.

Hogy ragyogott a Gül Baba utca abban az őszi napsugárban! Először hallgattuk végig valamennyi vers megzenésítését, ragyogott Ránki arca, százfelé repült a hosszú haja, ahogy zongorázta és énekelte, mire hirtelen ott volt minden, elfelejthetetlenül, ahogy tönkretették az ifjúságunkat, Radnóti búcsúzó arca, a munkaszolgálat, a háború, az elsötétítés, a bujkáló szökött katonák egyetlen kiszámíthatatlan véletlenül múló sorsa. Ölegettük egymást Ránkival, és giccs vagy nem giccs – sirtunk, mint a záporosó, és szakadásig neveltünk a Planta-dalon. (Lehet, hogy most már a Planta tea is magyarázatot kíván? Hát, abban az időben, közönséges embereknek nem volt kávé, de volt a teának álcázott lőre, a Planta tea, volt abban minden, cseresznyelevéltől szederig, csak tea nem. Tej, citrom? Ugyan kérem, ne tréfálkozzunk. Cukorjegy és kenyérfegy és citromsav és tojáspor és isten tudja miből gyúrt háborús „buci”). És benne volt a darabban iszonyatos messzeségből felmerülve a MARJOLAINE. A „Várd ki ezt az éjszakát, nemsokára itt a hajnal!” A „*Qu'est-ce qui passe ici si tard, compagnon de la Marjolaine*” dalmára. Az ellenálló csoportunk dala volt, ezt fütyültük az elsötétített városban, hogy egymásra ismerjünk. Igen, volt ellenállás. Polgári is és katonai is, kevés és rosszul szervezett, de igenis volt Budapesten. És én sírtam Ránkinál akkor a MARJOLAINE-en, mert újra láttam a felpöndörödött síneken heverő viharkabátos fiút, aki utolsó erejével ezt fütyüli, és mi már hiába rohanunk oda hozzá.

*

Pistának minden eddigi színpadi fordítása szövegét én kísértem végig a próbák alatt. Megszoktam a sötét nézőtér közepén egyedül égő kis rendezőlámpát, a színpadon még civilben játszó színészeket is. A szövegkönyvvel a térdemen jegyeztem a rendező ötleteit, s azt, hol kell kihagyni vagy megváltoztatni valamit a szövegben, otthon majd a férjem kijavítja. A próbák délelőtt folytak, amikor ő a Kiadóban dolgozott. Az isten áldja meg Losonczy Gézát, aki a félnapos lektor intézményét bevezette, és a hat fél napot három egészre változtatta. Így hát egy héten kétszer Pista is hallgathatta a próbákat. A színpadon pedig hancúroztak örömeinkben a szereplők, sírva és röhögve buk-fenceztek, és élvezettel marháskodtak. – És, képzeld, szteppelnek – lihegte Pista –, Margitai és Bodrogi szteppel az Itália-dalhoz – olyan édesek! – Sennyei! – üvöltötte Ungvári – mit szóltok Sennyeihez? Még úgy, habozva, kérdezte tőlem, hogy izé, valami szerep esetleg... Mit csinált a Budapest-dalból!

– Abból lehet is – dünyögte Pista –, ő mondta el nekem, hogy mivel szórakozott egy régi úrihölgy, én igazán nem tudtam volna, sajnós.

A PLANTA TEA. Azt se hitte volna, hogy decemberben már az egész Nagymező utca fütyüli, Horváth Tivadar telefonzsinórral körültekeredve őrzöngve ugrált, s vele együtt a szelíd és a szigorú költő kiáltozva, dobogva hívta tetemre a műanyagot. Az eredetileg vidám és könnyed musical bohóchullámain átcsapott a tragédia, a mi tragédiánk, végre felelősségre vontuk az eget-földet, a világot és a háborút. A pofájukba röhögünk, és potyogtak a könnyeink.

No, hát kész. Csak a cím és a befejezés hiányzik, pontosabban a zárójelenet. Ezzel gyötördik Miklós, és ezzel gyötör engem – még sokat kell feküdnöm a szívem miatt, fejem mellett a párnán ott a telefon, s hallgatom, hallgatom, de sehogy se jutunk dűlőre. Logikus cím lenne a TÍZEZREDIK VÉLETLEN, de ez nem nagyon vonzó. Az EGY SZERELM HÁROM ÉJSZAKÁJA meg túl sokat ígér – szerelemről bizonyos értelemben nemigen esik szó – ilyen cím után kétségkívül mást várnak a darabtól, de jobb híján ennél maradunk. A zárójelenet pedig többször is változik, de mindenesetre helyrerázza az utolsó dal, ami azonos a nyitó dallal, az ifjúság megrendítő fájdalomja, az elmúlhatatlan.

És most következnek a PECSÉT.

Bemutatható-e? Mert a Kulturális Minisztériumnak kell jóváhagynia, ezúttal Aczél György az, akinek rá kell ütnie, hogy: *nihil obstat*. Kősa hírek járnak, igen kellemetlen és idegesítő hírek, mi ezen a területen még járatlanok vagyunk, készpénznek veszünk mindent, sőt Hubay Miklós is, ő pedig hozzászokhatott volna. Hogy be fogják tiltani. Hogy csak az Ódryban (Iskolaszínház) engedélyezik, ott is csak két előadást. Hogy ilyen nyugati mételty. És kinek kell? Az operett, az igen, de ezt, munkásosztálynak! meg mifene. Hubay egyre komorabb, Pista nem számít, mert először hallja egyenesben énekelni a verseit, csak lebeg és úszik a mámorban. Ungvári önérzetesen biztat és vigyorog a híreken, a színház mindenese, Kakuszi meg közben elintézi az ügyeket.

Végre, végre, Szinetár fölmehet Aczélhoz, aki kellemtlenül fogadja. Áthallások lehetnek – mondja mint komoly kifogást. Hát hol nem lehetnek nálunk áthallások? Nincs olyan történelmi vagy társadalmi jelenség, aminek ne lennének hagyományai és intő vagy követendő példái Magyarországon. Caraffától véstörvénytörvényekig, betyárnak álló bujdosó katonáktól elnyomó zsarnokokig és a népre kényszerített idegen nyelvtől a népre kényszerített törvényekig, urak és parasztok harca, földhöz kötött jobbágyok és kitelepített, nemkívánatos elemekig, hősi halált halt költők és vérpadon vagy akasztófa alatt elhangzó utolsó kiáltásokig. Kommunisták vagy vélt kommunisták kínzása, és ávósok vagy vélt ávósok lincselése. Áthallások. Nagyszerű.

És most fogom magamat, és megszarolom Aczél Györgyöt, meg én.

– Ide hallgass, én elmondom mindenkinek, de mindenkinek az építőmunkási pályád kezdetét. Hogy színinövendék korodban egy szentendrei kriptaépítésnél hordtad a maltert.

– Mért volna az szégyen?

– Nézd, öregem, máig se fogadja a hosszújاراتú hajóskapitány özvegye a köszönésemet. Mert én szereztem nála lakást neked és Bálint Bandinak, és Bandi átfestette a ház urának a képeit, mert nem volt vászna, te meg eltűzelted a szekrények hátsó deszkáit, mert nem volt meleg ruhád, és a kapitány otthon maradt egyenruhájába bújtaal, ha bementél Pestre.

– Nem értesz te a zsaroláshoz, Piri. Ezek olyan tetszetős ifjúkori trükkök, mindenki csak nevet majd.

– Igazán? Hát akkor majd elmesélem a hamis papírom történetét, jó?

Aczél lecsapja a kagylót, nem, nem meséltem el. Senkinek. Csak egyszer, harminc év múlva, mikor már elavult minden, az életünk is, és azóta színház is, film és televízió is játszotta, fel-felújítva így vagy úgy, az átkozott, mételtykeltő musicalt.

De mégse ettől, az én fenyegetésemtől adta be Aczél a derekát. Szinetár és Pista győzte meg.

– Küldjed át azt a hülye hedonista férjedet, hozhatja azt a másik bolondot is. A csokoládészínű igazgatótokat már hívtam. Nagyszerű parasztkolbászt kaptam vidékről.

Ezúttal nem sikerült infarktust kapnom, mire Pista hajnali négyre vergődött haza, halványzöldre sápadtan, de diadalittasan.

– Kifárasztással gyóztünk – zuhant le az ágyára. – Hubay nem bírta volna ki, ő túlságosan imádja a színházat, engedett volna ebben-abbban. De Szinetár nem. Azt hiszem, végül is az adta meg az utolsó lökést, hogy Szinetár írásban kérte Aczéltól a leltást, mert ő hétfőre kiírta a próbákat. És Aczél a kifogásait nem szeretete volna írásba adni. Hogy mik voltak a kifogásai? Hát – a dalok slágerszerűek. És zsidó munkaszolgálatos is szerepel benne. És az, hogy „a Magyar Szent Korona nevében”-t se pozitíve, se negatíve nem lehet kimondani vagy leírni. És megint csak az áthallások meg a nyugati mételey.

De mindez megtört a két elszánt bajvivó érvelésén, és hétfőn megkezdődtek a próbák, a felejthetetlen hangulatú próbák, amikről már beszéltem.

– Gyurikám, minden szentekre, Radnóti emlékére kérlek, gyere el! Örökre büszke lehetsz rá, hogy a te konzulságod alatt született meg az első magyar musical.

– Nem járok premierre, elvből.

– Gondolj Miklósrá, aki nem akart elbújni, pedig te is könyörögtél neki. Gondolj arra, hogy Pista életét te mentetted meg, mert ígértél az őrmesternek egy gőzmosodát. És ez benne is van a darabban. És hozd el akár az egész pártbizottságot, ha egyedül félsz a felelősségtől.

– Hallgass! Elég volt. – És leteszi a kagylót.

Aczél nem volt gyáva. Szálasi uralma alatt zöld nyilas bőrkabátban, horogkeresztes karszalaggal felszerelve, hasán géppisztollyal mentette a barátait, akik katonaszökevények voltak vagy zsidók és egyéb nemkívánatos elemek, s mikor átadta nekem a lakását, felment a Bükkbe partizánnak. És kívülről tudta a magyar irodalmat. De három és fél évi börtön nyomot hagyott rajta, nem akart visszakerülni. És 1960-ban még sok minden volt fluid állapotban. O'Neill felesége például nem engedélyezte a férje darabjai bemutatását nálunk, itt, ahol leverték a forradalmat. Még bevitték a szakállas fiúkat a rendőrségre, s az állam rosszul tűrte március 15-ét. A befogott ünnepeleők is. Kétségkívül voltak áthallások.

És most itt a premier. Bizony, szegényes kis színház ez, és az utolsó napon, persze, mindenki összevész mindenkivel. Hubay még nem döntötte el, hogy egy vagy két szál rózsát vigyen a költő házába a virágáru slány, Irke, az ő felesége. Kakuszi, az angyal, mindenesetre hármat készít elő. (Ha az egyiket netán megenné izgalomban – közli velem kedvesen –, ilyenkor minden előfordulhat.) Pista már ötkor elrohant hazulról, eszébe jutott valami, ami nagyon fontos, szólnia kell Ungvárinak – nem mondja meg, hogy mit. Csak remélni merem, hogy lesz rá idő, hogy helyrerángassam a nyakkenőjét. Panni meg én Vas nénit fuvarozzuk, aki nem is akart eljönni, ő a Vígszínházba, az Operett Színházba s a Nemzetibe jár, mi az, hogy Petőfi Színház? Valami snassz, kommunista hely. S amikor meglátja Ervin (unokaöcs) szép, tűzpiros szakállát megjeleneni az elegáns földszinti páholyunkban, felpattan, tüstént távozni akar, ha Ervin nem vágatja le, most, itt, azonnal, a színházi borbélynál, ő tudja, hogy van itt borbély, fodrász, maszkmester, minden – mi vagy te, sziszegi – egy sans-culotte – mit szólna boldogult apád, ha látna? Pista iszonyú röhögésben tör ki, s hátrahúzza Ervint magához, a páholy mélyére.

Milyen más egy fulladásig tele nézőtér, mint az üres, amit megszoktam a próbák alatt. Lélegzik, szuszog, köhög, mint egy élőlény, és áramlások futnak végig rajta. A fiúk bedugják hozzánk a fejüket – izgulnak és bátorítóan bemosolyognak –, próbálják üdvözölni a rendíthetetlen Vas nénit, aki gyászfátyolos kalapját se teszi le, viszont igazi látcsöve van, régi, gyöngyházás, amin keresztül a begyűlt népet vizsgálja, látható elégedetlenséggel, hisz egyetlen estélyi ruha sem akad itt – micsoda népség! Innen, ahol ülünk, fellátok az első emeleti díszpáholyba. Dugig van az is, és igenis ott ül Aczél még még négy-öt ember, akit nem ismerek, két nő is van közöttük, szóval segítséget hozott mégis (?).

A villany elalszik, a függöny nem megy fel, de két férfi a függöny elé lép, a szelíd költő és a szigorú költő, s a zenekar rákezd az ifjúság dalát, és most halálos a csönd, lehet, hogy mindenki azt érzi, amit én?

Úgy látszik. Lélegzet-visszafejtő figyelem és felszakadó nevetés, mintha jeges szél fújna nyári forrósággal váltakozva, oda kell figyelni, viharosan tapsolni, ijedten hallgatni, s a Planta teába menthetetlenül beledúdol a fél közönség. Az eltűnt és visszajött, még csak intonáló költőnél csukló hangok és zokogások törnek fel, és Sennyei búcsúdalanánál nincs az a bűnös várost gyalázó vidéki úr vagy nem úr, akinek belé nem szakad a szíve. Egyébként a Sennyei és Agárdi páros nemcsak hogy az egyedüli helyes hangsúllyal mondja ki a „Magyar Szent Koroná”-t, de kábító hatást tesz az is, ahogy az estélyi ruhás, rókaprémes, valódi, hajdani úrinő leül a földre, és két költő között iszik egy pohár bort – ó, bohémélet! És micsoda találata Ránkinak, hogy a „humanizmusvitát” a skót duda dallamára, mértékére szabja, robban. Horváth Tivadar második arcának fekete humorú romantikája is célba talál – lehet-e értékeesebb búcsúajándék egy csalódott szerelmes kezéből, mint tíz deka vaj, Budapest ostroma idején? Budapest ostroma. Hó és fagyba zárt égő város, de itt is megjelennek azért a háromkirályok, átadni a költő utolsó üzenetét, amit ugyan sajnos elfelejtettek. – Nem is fontos a szöveg, ők maguk az üzenet, a külsejük is az, persze. És felsír a csuvas dallam, és hazaér a költő, még egymásra nézhet Bodrogi és Margitai, mielőtt Melitta pártfogoltja agyonlöveti őket – legalább lesz lakása ostrom után a Levágó Főitésznek. Taps, taps, lábdobogás és halkan morajló egyetlen tömbbé olvadó nézőtér. Felnézek a Főpáholyba, egy nő csorgó könnyeit a ruhájába próbálja törölni – nem tudom, kicsoda, nem ismerem a többieket sem, de ennek a nőnek megkérdem a nevét később: Benke Valéria. Aczél feje a mellére bukik. Ilyen a siker? Úgy látszik, ilyen. Ordítva hívják a szerzőket. Hárman hajlonganak, teljesen esetlenül, ők is eltitkolt könnyektől fénylő szemmel, és hívják maguk mellé a szereplőket. És Petrovics újra beinti AZ IFJÚSÁG DALÁ-t.

Lehet, hogy egy vadonatúj igazi amerikai musical is így hatott volna? Az én hazám, ez a csöpp, beékelt és körülfogott Magyarország mindig is nagy volt az idegenmajmolásban. Kezdve az ősidóktól a reformkoron keresztül a mai „oké”-ig. Az én mesterségemben pedig különösen feltűnő a gyors és mohó utánzás. Ügyesek vagyunk és tehetségesek. Mindent igyekszünk átvenni, hagyomány a Nyugatot egyszerűen kirabolni, pedig át kellene előbb eresztetni a saját vérünkön, a saját hangunkon.

A darab három szerzője még akkor nem látott musicalt, de ez itt volt, csak a mienk volt, hát nehézveretű és tulajdonképpen fájdalmas. Itt volt az a nemzedék, amelyikhez még nagyon közel volt a háború, a Don-kanyar hóba dermedt hullái, a páncéllá fagyott rongyaikban, emlékeztek a bujdosásra, a megalázott Budapestre, az ostrom borzal-

maira és a katonaszökevényekre. De itt volt az Ifjúság is. Ők eddig csak a fényes szelőlőkről hallottak, s arról, hogy övék a jövő, a nagyszerű, csodálatos jövő, amit mi harcoltunk ki nekik, köszönjük meg szépen, túlzabáltattuk őket a jövővel, ők meg közben gyászolják lebukott, kivégzett vagy elmenekült barátaikat, és sóvárognak a szabadság, az utazás s a nyitott világ felé. Itt a színpadon a marhaskodással elviselt életet jobban megértették, mint az „ősök” rémtörténeteit. – Hogyan lehetett egy befőttes polc mögött hónapokig élni? – (nem kajolom, csípem, túróm az őseim örökös locsogását, nem vagyok rá vevő, hogy bezzeg a málé kenyér, és nem volt gyufa, tehát...). Most látják, hogy nincs az az „elnyomó rendszer”, amiben élve az ifjúság ne találná meg a saját, bár felfalható és elkéséríthető életét, de a saját törvényeit is, amik szerint élni akar, ha belehal is.

Persze én nem értek a színpadhoz. Pista szerint, ha valaki mozog vagy beszél egy háromoldalú térségben, én tátott szájjal, elbűvölten élvezem. És nem drámatörténetet írok, csak emlékezést. Az első magyar musical bemutatójának soha el nem felejthető estéjéről.

No de nem szabad megfeledkezni a legszigorúbb kritikusról sem. Vas néni, Pista édesanyja vetette oda az előadás után a páholyból kikászálódva a túl boldog költőnek:

– Csak te ne légy olyan büszke erre! Nem ti írtátok ezt a darabot, hanem az az utálatos háború!

Oravecz Imre

SZAJLA

Verstanulmányok egy regényhez

Szövetkezet

A vegyesboltot és a vele egy épületben lévő kocsmát jelentette, de beletartozott előtte az út egy része és hátul az udvar is, melyben Penyasko Andris bácsi, a kocsmáros lakott családjával,

a kocsmától féltem,
mindig oda küldtek apámért,
ha hiába vártuk haza,
mire megtaláltam,
rosszullét környékezett a cigarettafüsttől, az italszagtól, a lármától,

sosem jött velem,
ilyenkor már nagyon ittas volt,
fehér váladék ült a szeme sarkában,